

סיפור חסידי בכפר

מי הם החסידים של כפר חסידים ואין הם הגיעו מערבות פולין לרקוד הורה עם המושבניקים מנהלל? מעשייה חסידית בעמק זבולון | תמר הירדני

לרכוש בכספי קהילתו פיסת אדמה להתיישבות חקלאית בעמק זבולון או איפה שיסדר. הם החליטו לקשור את גורלם יחד, ובהגיעם לנמל יפו נפלו על צווארי האדמו"ר החלוץ ושכרו עמל עגלה שלקחה אותם בדרך החתחתים אל שולי הכרמל בואכה עמק זבולון, אל אדמות שייח' אבריק וחרתייה. אילו הייתה זו מעשייה חסידית מושלמת היינו מספרים כי לאחר מסע ארוך ומשבר עצמות הם חצו אך בקושי את הקישון השופך על פני גשר רעוע, כאשר לפתע חרקה העגלה וגלשה אל לב שדה טרשים שומם. היצול – כפי שניחשתם – נשבר, והשלושה הבינו מיד שזה המקום שאותו איווה ה' למושב להם. בו במקום פתחו האדמו"רים הנרגשים בקבוק יי"ש ויצאו במחול חסידי סוער ובקריאות הדדיות של "לחיים רב יהודי!". תיאורים רשמיים יותר של האירוע משמיטים משום מה את הפרטים הנ"ל ורק מציינים ביוש שהייתה שם קנייה מתוכננת של האדמות מידי האפנדי, שלא היה שום יי"ש ושהעגלה תפקדה יפה, בעיקר כי באותה תקופה איש

מסע האדמו"רים

סיפורנו מתחיל בשנת תרפ"ד (1924) בעיצומם של ימי העלייה הרביעית, כאשר שתי קבוצות חסידים בפולין החליטו כל אחת בנפרד להפסיק לשבת בבית בחושך ולעלות לארץ ישראל. הכוח המניע מאחורי רעיון לא מאוד מצוי זה בקרב חסידים היה אדמו"רי שתי הקבוצות – האדמו"ר מקו'ניץ רבי ישראל אלעזר הופשטיין, דור שישי למגיד מקו'ניץ ובעל עוד כהנה וכהנה ייחוסים מפולפלים; והאדמו"ר מ'פלו'נה רבי יחזקאל טאוב, דור חמישי לרבי יחזקאל מקוזמיר ובעל שורשים המגיעים עד אברהם אבינו. השניים הושפעו עמוקות מרעיונותיו הציוניים של רבי ישעיהו שפירא, שבנוסף להיותו הבן של האדמו"ר מגרודז'סק, אחיו של האדמו"ר מפיאסצנה, חתנו של האדמו"ר מקרימילוב ובעל ייחוס נדיר ביותר עד אדם הראשון היה גם ציוני נלהב כל כך עד כי נקרא בפי כל 'האדמו"ר החלוץ' (ראו מסגרת). הלה שכנע אותם כי לא חייבים לבלוע את האנטישמיות הגוברת בפולין אחרי מלחמת העולם הראשונה וכי מותר להתיישב בארץ ישראל גם אם המלה 'ציונות' עושה לחרדים אחרים גרדת. האדמו"רים דגן נפגשו אפוא בהשגחה פרטית על האנייה שבה עשה כל אחד מהם את דרכו לארץ ישראל כדי

לאן נוסעים?

כפר חסידים

כפר חלוצי חרדי מיוחד במינו למרגלות הכרמל

כ

ל סיפור התיישבות חלוצי טוב חייב לכלול בתוכו קצת ביצות, קורט מלריה ופורעים ערבים, ואם אפשר אז גם פקידי ברון מושחתים. לעומת זאת, כל סיפור חסידי טוב מוכרח שיהיו בו רבי נערץ, יצול עגלה שנשבר ובקבוק יי"ש. לשמחתכם, באמתחתנו הפעם סיפור כפתור ופרח המורכב מאלה וגם מאלה, למעט פקידי ברון מושחתים, כי באמת יש גבול כמה אפשר לדחוס בסיפור אחד.

חלוצים ייחודיים בנוף העמק.
איכר חורש בכפר חסידים, 1937
צילום: זולטן קלוגר, לע"מ

כפר חסידים בשנות השלושים
מאוסף ספריית הקונגרס

חיפשו החלוצים אחים לצרה, ומצאו במרחק של כעשרים קילומטר מהם את נהלל, מושב העובדים החילוני למהדרין שהוקם כשלוש שנים קודם לכן בעמק יזרעאל. גם כאן אפשר היה להפליג בדמיון על מפגש רב משתתפים מרגל שבו דיברו הצדדים על שותפות גורל ואף יצאו יחדיו במחול למלות השיר 'וטהר לבנו', אך למה להפליג בדמיון אם עורך עיתון 'דבר' העיד שכך בדיוק קרה?

מסביב, צפופים ודחוקים, נתלו ונסמכו זה על זה אנשי נהלל – חברי המושב, פועלי הבניין, בחורים ובחורות של קיבוץ השומר הצעיר ב' ששכן ועבד אז בנהלל. והרבי דיבר על מהפכה ומהפכנים, על 'רבולוציונרים' ממש. על נחלת יעקב ונהלל שבאו שתינה ליצור דבר חדש, על חיי התרבות החדשים שעודם בחיתוליהם ועל ההשפעה ההדדית של שני הכפרים השכנים. לפניו דיברו גם מחברי נהלל על רגש האחוה המפעם בלב כל העובדים

בארץ לא ידע מה זה יצול ואיך הוגים את שמו. מה שחשוב יותר הוא שפחות משנה אחר כך כבר ניצבו האדמו"רים הנרגשים באותו שדה טרשים כשסביבם שמונים משפחות חסידים, אנשים נשים וטף בני המעמד הבינוני בפולין, כולם המומים למראה העזובה והצחיחות אך חדורי אמונת חכמים עזה. אחרי ההתרשמות הראשונית – שלא השתפרה גם בהתרשמות השנייה והשלישית – נפנו חסידי קווצ'ניץ לגבעה הימנית כדי להקים עליה את כפרם 'עבודת ישראל', ואילו חסידי יבלונה פנו לגבעה שממול כדי להקים עליה את 'נחלת יעקב'.

קירוב לבנות

בשלב זה היינו שמחים לצרף לעלילה סיפורי נסים ונפלאות על שדות מוריקים ועל חמורים העובדים בדילוגי שמחה עד הצפירה המסמנת את כניסת שבת וחוזרים עצמאית לעבודה במוצ"ש, אך המציאות הייתה שבלונית וקשה: ביצות, מלריה, מחסור בידע חקלאי ובמזומנים, התקפות פורעים ערבים, יכול דל ואכזבה. בצר להם

ארצות לבד?

◀ הרב ישעיהו שפירא, 'האדמו"ר החלוץ', היה טיפוס חידתי ומרתק שייחוסו האדמו"רי המרשים לא הפריע לו להצטרף לתנועת הפועל המזרחי ואף להנהיג אותה ולהקים יישובים דתיים וחרדיים בארץ ישראל. בגיל 51 הוא הגשים חלום ישן כשעזב הכל והפך בעצמו לחקלאי בכפר פינס. ב'חצר החסידית' שהקים בביתו הוא קיים טישים שבהם לימד ניגונים שהמציא, ובהם "אילו היה לי כוח" המפורסם. שני בניו משקפים היטב את אישיותו המורכבת: הבן אלימלך פנה להנהגה רוחנית והיה אדמו"ר גרודז'ינסקי-פיאצנסנה, והבן יוסף פנה להנהגה ציבורית פוליטית והיה שר בממשלת ישראל מטעם המפד"ל.

◀ מעורבותו של רבי יחזקאל טאוב, האדמו"ר האחרון של חסידות יבולנה, בהקמת כפר חסידים סיבכה אותו כלכלית והוא נאלץ להתרועע בעולם כדי לקושש מזומנים ולהחזיר הלואאות. בסופו של דבר הוא נתקע בלוס אנג'לס, שם הפתעת הכל הוריד את הכיפה, שינה את שמו לג'ורג' ניקל והפך לקבלן מצליח. בערוב ימיו חזר הרבי בתשובה ושב לכפר חסידים. לאחר שנפטר ב"ג באייר תשמ"ו (1986) הוא נטמן בכבוד גדול בחלקת החסידים המייסדים.

... וכל העם מסביב מטה אוזן ופותח לב, ובין נאום לנאום פורץ בעוז ניגון נלהב מפי זקנים וצעירים, נערות וילדים: "עמך ישראל ייבנה, עמך ישראל ייבנה". ובלחש דובבות השפתיים ביחידות: ברוך שהשיב לב אבות על בנים. ונחשול אדיר עולה מעל קהל המאות: "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד". באולם צר המקום. יוצאים החוצה, ולמול הירח השוקע נצמדות הידיים על הכתפיים, בני נהלל עם הדור הזקן משם, ונשמה חדשה מתמלא פתאום הניגון: "וטהר לבנו וטהר לבנו לעבדך באמת" (חיים שוור, "חסידים", 'דבר', י"ז באלול תשכ"ו, 2.9.1966, עמ' 3).

הנוער העובד והרוקד

עזרתם של הנהללים בייעוץ חקלאי ובעבודה בשדות זקפה מעט את קומתם המבואסת של החסידים ועודדה אותם לשיר ולרקוד, כעולה משיר שכתב אז נער בן 14 ב'נחלת יעקב':

אנו עובדים, אנו חורשים, חסידים עם חלוצים. יחד נעבוד, יחד נרקוד, יחד נשיר שירים. יחד היקבצו לסלול הכבישים, לייבש הביצות, לשיר השירים. חסידים, פועלים, חלוצים – יחד לעבודת חרוצים (שם).

ההתרשמות העולצת של הנער נשמעת קצת מוגזמת על רקע המצב, אך הפלא ופלא, גם החלוצה חוה שפירא מהכפר 'עבודת ישראל' זוכרת שהם אמנם אכלו חצץ אבל לא הפסיקו לשיר:

השנים הראשונות קשות ומרות היו. בלי מזון הגון, בלי מים לשתייה, בלי כבישים ... בימים היו החברים עובדים קשה ובלילות שמרו על המקום מפחד התנפלותם של הערבים. בכל זאת שמחה הייתה שרויה במחננו. מדי בוקר בבוקר התפללו הגברים. אחרי התפילה התקיים שיעור בגמרא, ומשהסתיים יצאו לשדה. מי בסיקול האבנים ומי בייבוש הביצות שעלו באביב עד לברכיים. בערב חזרו כששירה וזמרה על שפתיהם, למרות היותם שבורים ורצועים מעבודתם המפרכת והקשה. החברות קידמו את פני בעליהן בשמחה והגישו להם את הסעודות הרוזות שהכינו בהתאמצות רבה מהמזון המעט שהיה מצוי בצריפיהם הדלים באותם הימים. אחרי שמילאו הגברים במעט את קיבותיהם חזרו שוב לבית התפילה כי שעת מנחה ומעריב כבר הגיעו. שעה ארוכה ישבו והתפללו בסוגיה מסובכת, ומדי פעם בפעם העלו קולם בשיר ובתשבחות לא-ל חי ולארץ הקדושה שזכו לחזור ולחונן אדמתה (חוה שפירא, "מכתבים למערכת", 'ה' הצפה', ה' בשבט תשכ"ד, 19.1.1964, עמ' 2).

בסופו של דבר שום מחרוזת ניגונים לא עזרה לנוכח תנאי השטח הקשים, חוסר ההכשרה והמשבר הכלכלי שדלדל מאוד את התרומות. החסידים המזמרים הגיעו לחרפת רעב והציעו את אדמותיהם הפרטיות לקרן הקיימת תמורת הפיכת כפריהם באופן רשמי למושבי עובדים תחת חסותה. מנהלי הקרן הלאימו

לנוכח תנאי השטח הקשים, חוסר ההכשרה והמשבר הכלכלי שדלדל מאוד את התרומות הציעו החסידים המזמרים את אדמותיהם לקרן הקיימת תמורת הפיכת כפריהם למושבי עובדים

האופי החסידי של ראשוני
המושבים אבד במהלך
השנים. צריף בית הכנסת
בכפר חסידים, 1925

איכרים חסידים. סב ונכדו
לומדים תורה בבית המדרש
בכפר חסידים, 1937
צילום: זולטן קלוגר, לע"מ

לפני הפרדות ... והשוטט לשעבר
אומר: "... הנגיע במהרה למצבה
של נהלל? אל תצחקו, אין זה כלל
מן הנמנע! וכי יודעים אתם מה
זאת התלהבות חסידית בעבודה?"
וסיפרו לנו על שני חסידים
שהתווכחו: "הנה יעבור קציר
ונתחיל לחרוש. עשרים שעות במעת
לעת נחרוש". פקפק השני ואמר:
"הפרדות לא יעצרו כוח" (חיים
שורר, "חסידים", 'דבר', י"ז באלול
תשכ"ו, 2.9.1966, עמ' 3).

שנים מלאות יי"ש עברו מאז על כפר
חסידים, אך אחרי קום המדינה הוא
שינה את אופיו ורוב תושביו החרדים
עקרו לבני ברק או לירושלים. בשנות
החמישים הוא אפילו חולק לכפר
חסידים א' החקלאי ולכפר חסידים ב'
הלא חקלאי שאוחדו בינתיים מחדש.
דבר כמעט לא מזכיר היום את ימי
תפארתו של כפר חסידים כסנונית

את האדמות, את הבהמות ואת כלי
העבודה, אך בתמורה שלחו מייבשי
ביצות מוסמכים ומדריכים להכשרה
חקלאית ואף דאגו לפירעון החובות על
קניית הקרקע. ב-1926 שלחה הקרן
חזרה לפולין משפחות שלא צלחו
לעבודת האדמה, והן הוחלפו בשחקני
חיזוק בדמות 25 משפחות סרוגות של
הפועל המזרחי שהיו בעלות ניסיון מוכח
בתפעול מחרשה. באותו מעמד היסטורי
גם אוחדו 'עבודת ישראל' ו'נחלת יעקב'
ליישוב שמח אחד בשם 'כפר חסידים'.
המהפך עורר פרץ רענן של עבודה,
עד כי הרבי מקוזנ'יץ בכבודו ובעצמו
נצפה מדהיר עגלת פרדות ומטעין
אותה במו ידיו בחציר כשסביבו
חסידים עמלים במרץ:

התנועות לא היו מנוסות למדי, אך
זריזות ונמרצות. המעילים הוסרו,
ה'ארבע כנפות' התבדרו ברוח. הרבי
לקח בזרועותיו אלומת חציר ושם

מודיעין שלום

איפה לאכול

בית הסטייק

התעשייה 17, נשר
כשר, בשרי, 04-8201414

ביגה

אלונים 85, קרית טבעון
כשר, חלבי, 04-9536306

גבו

שדרות הציונות 1, קרית אתא
כשר, בשרי, 04-9974799

עוד באזור

מרכז המבקרים בארצות כפר חסידים

כניסה בתשלום בתיאום מראש
יאיר 054-5877298
יעל 050-9061334

יענקל'ס שטעטל

כניסה בתשלום לקבוצות בתיאום מראש
052-4481481

פארק נשר

מסלול טיול בנחל קטיע וגשרים תלויים
החרוב 6, נשר
כניסה חופשית

גן לאומי בית שערים

כניסה בתשלום, 04-9831643

עבדו בשמחה. מסגר
בנבדו בכפר חסידים, 1937
מאוסף ספריית הקונגרס

כפר חסידים, בעל המקום והרוח החיה
והחייכנית בו, אסף במו ידיו את כל
המוצגים האוטנטיים שבמתחם, והוא
מנהל בחן רב ערבי שירה ופעילויות
לנוער ולמבוגרים. זה המקום להתרפק
אתו על איזו גרמושקה ולפצוח במחול
חסידי בידיש מתגלגלת. מאך א לעבן,
יידען! ם

הפלא החרדית החלוצית. אז למה
בכל זאת כדאי להגיע לשם? משום
שלאחרונה הפיחו תושבי הכפר רוח
חדשה בארצות הכפר, ובקיץ האחרון
נוסף לו גם מרכז מבקרים חדש
שהמועצות מדברות בו טובות. אפשר
לראות שם כלים מהעבר ולשמוע
מבני הכפר על תולדות המקום. בנוסף
הוקם בכפר המוזאון הפרטי 'יענקל'ס
שטעטל' המנסה להחיות עיירה מזרח
אירופית. זהו מתחם בן כעשרים דונם
המשחזר את חיי הקהילה היהודית
באירופה לפני השואה. גדי יעקב, יליד

תמר הירדני
מוסמכת החוג ללימודי ירושלים וארץ
ישראל במכון שכטר, מורת דרך, מדריכה
בד יצחק בן צבי, חוקרת ירושלים
וסופרת ילדים

